

установи. Вчений обґрунтовував недоречність ототожнення понять механізму держави і державного апарату, оскільки останній є лише складовою частиною державного механізму, тобто сукупністю лише органів держави.

Список використаних джерел

1. Горбатенко В. П. Копейчиков. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. Т. 3 : К–М / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2001. С. 346.
2. Кривицький Ю. В. Проблеми правової реформи в науковій спадщині академіка В.В. Копейчикова. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (102). С. 187–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2017_1_19
3. Кривицький Ю. В. Життєвий шлях і творчий доробок академіка В.В. Копейчикова в цифрах. *IX наукові читання, присвячені пам'яті академіка В.В. Копейчикова* : зб. матеріалів (м. Київ, 20 лист. 2019 р.) / Редкол. : А. М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н. В. Лазнюк. Київ : НАВС, 2019. С. 104–106. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/20397>
4. Капічон О. Проблематика місцевого самоврядування в поглядах та ідеях академіка В.В. Копейчикова. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 187–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_10_39
5. Наукові школи Національної академії внутрішніх справ : довідник / Уклад. : О. М. Джужа та ін. / За заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 172 с.

Ільїна Альбіна Олексіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Юшкевич Олена Геннадіївна,
доцент кафедри теорії та історії держави та права
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан є винятковим правовим режимом, який вводиться державою у період загрози її національній безпеці та суверенітету. Цей стан супроводжується різноманітними заходами, спрямованими на забезпечення

ефективної оборони країни, підтримання правопорядку, мобілізацію ресурсів і концентрацію зусиль суспільства. Водночас він передбачає особливий режим кримінальної відповідальності за правопорушення, скоєні у цей період, оскільки небезпека таких злочинів для суспільства є особливо значною.

Правове регулювання воєнного стану в Україні здійснюється на основі Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1] та інших нормативно-правових актів. Основною метою запровадження воєнного стану є захист суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечення громадської безпеки у кризових умовах. Воєнний стан передбачає обмеження окремих прав і свобод громадян, що виправдовується необхідністю збереження національної безпеки. Одночасно, це створює специфічні умови, в яких вчинення злочинів може набувати особливого суспільного значення, що, своєю чергою, впливає на юридичну кваліфікацію таких діянь.

Під час воєнного стану злочини, що порушують національну безпеку, громадський порядок чи права громадян, отримують підвищену увагу від органів правопорядку. Одними з основних правопорушень, характерних для цього періоду, є злочини проти основ національної безпеки. Це, зокрема, державна зрада, шпигунство, диверсії, терористичні акти та інші злочини, які спрямовані на підриг суверенітету і стабільності держави. Такі злочини стають особливо актуальними під час війни, коли існує підвищений ризик діяльності ворожих агентів та колабораціоністів.

В Україні розділ I Кримінального кодексу України («Злочини проти основ національної безпеки») [2] містить перелік таких правопорушень. Серед них важливе місце займають статті, що передбачають відповідальність за державну зраду (ст. 111), шпигунство (ст. 114) та посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110). Під час воєнного стану такі діяння стають особливо небезпечними, оскільки підривають бойову готовність армії та створюють загрозу життю і безпеці громадян.

До інших категорій злочинів, що мають специфічний характер під час воєнного стану, відносяться воєнні злочини. Ці правопорушення, пов'язані з порушенням законів та звичаїв війни, жорстоким поводженням з полоненими, нападами на цивільні об'єкти, використанням забороненої зброї, регулюються нормами міжнародного гуманітарного права. Особливу роль у цьому контексті відіграють Женевські конвенції 1949 року та додаткові протоколи до них [3].

В Україні положення міжнародного гуманітарного права закріплені у Кримінальному кодексі України [2], зокрема в розділі XIX («Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»). Відповідальність за такі злочини під час воєнного стану є більш жорсткою, оскільки вони становлять серйозну загрозу для мирного населення та порушують базові принципи міжнародного права.

Міжнародне право визнає, що воєнні злочини, а також злочини проти людяності не мають строку давності, і їх розгляд відбувається на міжнародному рівні. Міжнародний кримінальний суд (МКС) є головною інстанцією, яка займається розслідуванням і судовим розглядом таких злочинів. Для України співпраця з МКС є важливим елементом інтеграції в міжнародну правову

спільноту і забезпечення справедливості під час війни. Прецеденти міжнародних судів свідчать, що злочини проти людяності, такі як геноцид, депортація, масові вбивства та зґвалтування, можуть переслідуватися навіть після завершення конфлікту.

Під час воєнного стану відповідальність несуть не лише військовослужбовці, а й цивільні особи, якщо їх дії загрожують національній безпеці або створюють ризики для суспільства. Військовослужбовці підлягають окремій категорії військових злочинів, що регулюються Кримінальним кодексом України [1] і військовими статутами. До таких злочинів належать дезертирство, невиконання наказів, порушення правил бойового чергування тощо. Відповідальність за такі злочини має на меті забезпечення дисципліни та готовності армії до виконання своїх обов'язків в умовах воєнного стану.

Цивільні особи можуть нести підвищену відповідальність за такі злочини, як мародерство, розповсюдження дезінформації, порушення громадського порядку, злочини проти власності. Під час воєнного стану ці діяння кваліфікуються як такі, що завдають шкоди не лише окремим особам, але й суспільству в цілому, оскільки створюють хаос і порушують стабільність у державі. Україна, яка з 2014 року перебуває у стані конфлікту з російською федерацією, зіштовхнулася з масштабними викликами у сфері воєнних злочинів та злочинів проти національної безпеки. З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році питання юридичної відповідальності за злочини під час воєнного стану набуло ще більшої актуальності. Було створено спеціальні робочі групи, які займаються документуванням та розслідуванням воєнних злочинів, а органи прокуратури активно співпрацюють з міжнародними партнерами.

Документування та розслідування воєнних злочинів є важливим етапом на шляху до встановлення справедливості та відновлення справедливого правопорядку. У цьому контексті Україна взаємодіє з такими міжнародними організаціями, як ООН, ОБСЄ, Рада Європи, а також Міжнародний Кримінальний Суд [4]. Спільні зусилля спрямовані на те, щоб не лише притягнути винних до відповідальності, але й створити юридичні прецеденти для попередження подібних злочинів у майбутньому. Підсумовуючи, можна сказати, що юридична відповідальність за злочини, вчинені під час воєнного стану, є складною і багатогранною темою, яка охоплює як національні, так і міжнародні правові аспекти. Вона передбачає сувору відповідальність для осіб, що здійснюють злочини проти національної безпеки, порушують закони війни або посягають на права та свободи громадян. Забезпечення правопорядку та справедливості під час війни є ключовим завданням для будь-якої держави, і це завдання потребує злагодженої роботи правоохоронних органів, військової та судової систем, а також міжнародної спільноти. Лише спільними зусиллями можна досягти справедливості та притягнути винних до відповідальності, створивши прецеденти для наступних поколінь.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3040>

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_154

4. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Капуста Руслан Вікторович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юшкевич Олена Геннадіївна,

доцент кафедри теорії держави та права

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Розслідування злочинів, вчинених на окупованих територіях, стикається з численними правовими викликами, основним з яких є відсутність чіткої юрисдикції. Окупація територій часто супроводжується зміною правового режиму, що може призвести до конфлікту між національними та міжнародними нормами. У таких умовах важко визначити, яка юрисдикція має право розслідувати злочини: країна-окупант, країна, до складу якої територія належала до окупації, чи міжнародні установи [1].

Нормативно-правова база, яка регулює розслідування злочинів на окупованих територіях, може бути неоднозначною. Наприклад, міжнародне гуманітарне право передбачає певні зобов'язання для держав-окупантів, але не завжди дає чіткі інструкції щодо розслідування конкретних злочинів. Це може призвести до ситуацій, коли правопорушення залишаються без покарання через правову невизначеність.

Крім того, в умовах окупації може бути ускладнено доступ до правосуддя для жертв злочинів. Наприклад, місцеві суди можуть бути під контролем окупаційної влади, що обмежує їхню незалежність і можливість справедливого розгляду справ. Це викликає недовіру до правової системи з боку населення і може призвести до уникнення правових процедур [2].

Також важливо враховувати, що міжнародне право надає певні механізми для притягнення до відповідальності за злочини, вчинені під час конфліктів, але їх реалізація є складною. Міжнародні трибунали, такі як Міжнародний